

MÜƏLLİM HAZIRLIĞI MƏSƏLƏLƏRİ
ВОПРОСЫ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ
ISSUES IN TEACHER TRAINING

TARİX VƏ COĞRAFIYA MÜƏLLİMLƏRİNİN PEŞƏKAR İNKİŞAFI VƏ
STRATEJİ İDARƏETMƏ MEXANİZMLƏRİ

Asya Arif qızı Bayramova

*SABAH Qrupları, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji
Universitetinin magistrantı (məzundur)*

ORCID: 0009-0009-7667-7521

E-mail: bayramovasya@mail.ru

Açar sözlər: strateji idarəetmə, inkişaf, təhsil siyasəti, tarix, coğrafiya

Ключевые слова: стратегическое управление, развитие, образовательная политика, история, география

Key words: strategic management, development, education policy, history, geography

Müasir dövrdə təhsilin keyfiyyəti ölkələrin sosial-iqtisadi və mədəni inkişafında əsas amillərdən biridir. Təhsil siyasətində müəllim amili aparıcı mövqedə dayanır. Xüsusilə, tarix və coğrafiya fənləri şagirdlərdə milli-mənəvi dəyərlərin qorunması, vətəndaş mövqeyinin formalaşdırılması və dünyagörüşün genişləndirilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Bu baxımdan tarix və coğrafiya müəllimlərinin peşəkar inkişafı strateji idarəetmə mexanizmlərinin düzgün tətbiqi ilə birgə həyata keçirildikdə daha səmərəli nəticələr əldə olunur. Azərbaycan Respublikasında təhsil siyasətində müəllim amili prioritet istiqamət kimi müəyyən edilmişdir. “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nda (2013) müəllimlərin peşəkar inkişafı, innovativ təlim metodlarının tətbiqi, həmçinin idarəetmədə müasir yanaşmaların tətbiqi əsas məqsədlərdən biri kimi göstərilir.

Peşəkar inkişaf müəllimin bilik, bacarıq, səriştə və dəyərlərinin davamlı olaraq yenilənməsi və təkmilləşdirilməsidir. Bu proses, UNESCO-nun (2019) “Müəllimlərin davamlı inkişaf cərcivəsi” sənədində də qeyd edildiyi kimi, təhsilin keyfiyyətini yüksəldən əsas amildir. Tarix və coğrafiya müəllimləri üçün peşəkar inkişaf üç istiqaməti əhatə edir: fənn biliklərinin dərinləşdirilməsi, pedaqoji səriştələrin artırılması və texnoloji bacarıqların inkişaf etdirilməsi. Fənn biliklərinin dərinləşdirilməsi müəllimlərin tarixi faktları müasir baxış bucağı ilə təhlil etməsi, coğrafi biliklərin aktual elmi məlumatlarla zənginləşdirilməsi və global ekoloji, sosial problemlərin dərslərdə müzakirə olunmasını nəzərdə tutur. Pedaqoji səriştələrin artırılması isə şagirdyönlü yanaşmaların tətbiqi, interaktiv dərs metodlarının və fərdi öyrənmə strategiyalarının istifadəsini əhatə edir. Texnoloji bacarıqların inkişafı müəllimlərin rəqəmsal resurslardan, GIS texnologiyalarından, virtual muzey və arxiv materiallarından səmərəli şəkildə istifadəsini təmin edir.

Qloballaşan dünyada şagirdlərin tənqidi düşüncə, fənlərarası integrasiyanın təmin olunması, müasir təhsil texnologiyalarına adaptasiya və regionlarda resurs çatışmazlığı şəraitində inkişaf

imkanlarının yaradılması müəllimlərin üzərinə düşən əsas vəzifələrdən hesab olunur. Bu səbəbdən, davamlı peşəkar inkişaf mexanizmlərinin mövcudluğu vacibdir. Belə mexanizmlərə dövlət tərəfindən təşkil olunan ixtisasartırma kursları, beynəlxalq və yerli konfranslarda iştirak, peer-learning (müəllimlərin bir-birindən öyrənməsi) və onlayn tədris platformalarından istifadə daxildir. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, müəllimlərin ömürboyu öyrənməsi onların fəaliyyətində innovativ və adaptiv yanaşmaların tətbiqini gücləndirir [4].

Müəllimlərin peşəkar inkişafının səmərəliliyini artırmaq üçün strateji idarəetmə mexanizmlərinin tətbiqi zəruridir. Strateji idarəetmə uzunmüddətli məqsədlərin müəyyənləşdirilməsi, resursların səmərəli idarə olunması və nəticəyönlü qərarların qəbul edilməsindən ibarətdir [6]. Təhsil müəssisələrində bu yanaşma müəllimlərin fəaliyyətinin planlı və davamlı olmasını təmin edir. Belə mexanizmlər arasında fərdi inkişaf planlarının hazırlanması, illik fəaliyyətlərin monitorinqi və qiymətləndirilməsi, innovativ metodların tətbiqinə nəzarət və müəllimlərin motivasiyasının təmin olunması əsas yer tutur. Strateji idarəetmə müəllimlərin yalnız öz bacarıqlarını təkmilləşdirməsinə deyil, həm də məktəb və təhsil sisteminin ümumi inkişafına təsir göstərməsinə imkan yaradır.

Beynəlxalq təcrübəyə nəzər salsaq, Finlandiya modelində müəllimlər öz-özünü inkişaf etdirən müstəqil subyektlər kimi fəaliyyət göstərir, Sinqapur modelində isə müəllimlərin karyera inkişafı dövlət strategiyası ilə birbaşa əlaqələndirilir. Azərbaycan təcrübəsində isə 2013-cü ildə qəbul edilmiş Dövlət Strategiyası müəllimlərin peşəkar inkişafını prioritet istiqamət kimi müəyyən etmiş və onların fəaliyyətinin davamlı monitorinqini nəzərdə tutmuşdur. Bu göstəricilər göstərir ki, müəllimlərin peşəkar inkişafı üçün dövlət dəstəyi, idarəetmə mexanizmlərinin səmərəliliyi və müəllimin şəxsi təşəbbüsü paralel işləməlidir.

Nəticə etibarilə, tarix və coğrafiya müəllimlərinin peşəkar inkişafı və strateji idarəetmə mexanizmləri bir-birini tamamlayan proseslərdir. Peşəkar inkişaf müəllimlərin fənn biliklərini, pedaqoji səriştələrini və texnoloji bacarıqlarını artırır, strateji idarəetmə isə bu inkişafın planlı və davamlı şəkildə həyata keçirilməsini təmin edir. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, müəllim inkişafının uğuru üçün dövlət siyasəti, idarəetmə sistemlərinin səmərəliliyi və müəllimlərin motivasiyası paralel şəkildə təmin olunmalıdır. Tarix və coğrafiya müəllimlərinin inkişafı və tədrisin keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün davamlı ixtisasartırma proqramlarının hazırlanması, müəllim fəaliyyətinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi, innovativ metodların tətbiqi, rəqəmsal resurslardan istifadə imkanlarının genişləndirilməsi və müəllimlərin maddi və mənəvi stimullaşdırılması vacibdir. Bu yanaşmalar həm şagirdlərin, həm də təhsil sisteminin ümumi inkişafına xidmət edir.

Problemin aktuallığı. Tarix və coğrafiya müəllimlərinin peşəkar inkişafı və strateji idarəetmə mexanizmləri müasir təhsildə şagirdlərin milli-mənəvi dəyərlərinin formalaşması, analitik düşüncə və vətəndaşlıq şüurunun inkişafı üçün vacibdir. Qloballaşma və rəqəmsallaşma dövründə müəllimlərin yalnız fənn biliklərinə sahib olması kifayət etmir, onların pedaqoji və texnoloji bacarıqları da daim yenilənməlidir.

Problemin elmi yeniliyi. Mövzunun elmi yeniliyi müəllimlərin peşəkar inkişafı və strateji idarəetmə mexanizmlərinin qarşılıqlı təsirinin sistemli şəkildə araşdırılmasıdır. Azərbaycan təhsil sistemi ilə beynəlxalq təcrübənin müqayisəsi müəllim inkişafının planlı, nəticəyönlü və davamlı şəkildə təşkili üçün yeni yanaşmalar təqdim edir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Tədqiqat nəticələri müəllimlərin fərdi inkişaf planlarının hazırlanması, illik fəaliyyətlərinin monitorinqi, innovativ metodların tətbiqi və motivasiya mexanizmlərinin gücləndirilməsi üçün praktik tövsiyələr verir. Bu yanaşmalar tədrisin keyfiyyətini artırmaq və idarəetməni səmərəli etmək üçün istifadə olunur.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Ümumi Təhsil Konsepsiyası (Milli kurikulum). Bakı, 30 oktyabr 2006.
2. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasının təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. Bakı, 2013.
3. UNESCO. Teacher Development Framework. Paris, 2019.
4. OECD. Teachers and School Leaders as Lifelong Learners. OECD Publishing. Paris, 2020.
5. World Bank. Learning to Realize Education's Promise. Washington, 2018.
6. H. Mintzberg. Strategic Management: Concepts and Cases. Prentice Hall. 2005.

A.A. Bayramova

Tarix və coğrafiya müəllimlərinin peşəkar inkişafı və strateji idarəetmə mexanizmləri Xülasə

Tarix və coğrafiya müəllimlərinin peşəkar inkişafı və idarəetmə mexanizmləri müasir təhsildə strateji əhəmiyyət daşıyır. Onların davamlı inkişafı şagirdlərin dünya görüşünü genişləndirmək, milli dəyərləri qorumaq və analitik düşüncə qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək üçün zəruridir. Bu sahədə müəllimlərin pedaqoji, texnoloji və idarəetmə bacarıqlarının artırılması təhsilin səmərəliliyini yüksəldir. Məktəbdə tətbiq olunan strategiyalar, rəqəmsal vasitələr və innovativ metodlar müəllimlərin fəaliyyətini planlı və məqsədyönlü edir, nəticədə tədrisin keyfiyyətinə birbaşa təsir göstərir. Tədqiqat həmçinin praktik tövsiyələr təqdim edir.

A.A. Байрамова

Профессиональное развитие учителей истории и географии и механизмы стратегического управления Резюме

Профессиональное развитие учителей истории и географии и механизмы управления играют ключевую роль в современном образовании. Постоянное совершенствование их навыков необходимо для расширения кругозора учащихся, сохранения национальных ценностей и развития аналитического мышления. Повышение педагогических, технологических и управленческих компетенций учителей способствует улучшению качества

обучения. Применение стратегий, цифровых инструментов и инновационных методов в школах делает работу учителей более организованной и целенаправленной, что напрямую влияет на образовательные результаты. Исследование также предлагает практические рекомендации по повышению эффективности профессионального развития и управления.

A.A. Bayramova

Professional development of history and geography teachers and strategic management mechanisms

Summary

The professional growth of history and geography teachers and the implementation of management mechanisms play a pivotal role in contemporary education. Continuous enhancement of their skills is essential for broadening students' perspectives, preserving cultural heritage, and fostering analytical thinking. Strengthening teachers' pedagogical, technological, and managerial competencies contributes to improving overall teaching quality. The use of strategic approaches, digital tools, and innovative methods in schools organizes and directs teacher activity effectively, directly impacting learning outcomes. The study also provides practical recommendations to enhance the efficiency of professional development and management practices.

Redaksiyaya daxil olub: 07.10.2025